

KIBRISLI TÜRÖ İNSAN HAKLARI VAKFI

2009 YILI

İNSAN HAKLARI DEĞERLENDİRMESİ

Çocuk Hakları

Birleşmiş Milletlerin Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni 1996 yılında Meclisimizde onaylamış bir ülke olmamıza karşın geride bıraktığımız 2009 yılında çocuk hakları açısından üzücü pek çok gelişmeyle karşılaştık. Özellikle çocuk istismarı konusunda çocuklarımızı, devletin ilgili birimleri, basın ve sivil toplum örgütleri olarak yeterince koruyamadığımız gerçeğiyle yüzleştik.

Henüz fiziksel ve entellektüel olgunluğa erişmediğinden yasalara göre koruma altında olan ve yaşadığı şartlardan dolayı suça itilen çocukların, 'Suçlu Çocuklar' olarak damgalanmaları ve çoğunun avukatsız olarak yargılanmaları yanında bu çocukların çağdaş bir merkezde topluma kazandırılmaları yerine, yetişkin suçlularla aynı cezaevine gönderildiği gerçeğini de acı bir şekilde karşımızda bulduk. Çocuk mültecilerin sınırdışı edilmeleri, çocuklara karşı cinsel istismar ve çocuk yaştaki işçiler basında yer alan ve bize sorumluluklarımızı hatırlatan unsurlar oldu.

Çocuk hakları ihlalleri konusunda sivil toplum olarak yapılması gerekenlerin çeşitli uzmanlıkları gerektirdiği gerçeğinden hareketle KTİHV'in de içinde bulunduğu 6 örgüt, ortak anlayış metnine imza koyarak Çocuk Hakları Platformu'nu oluşturmuş ve ülkede bu konudaki bilgi ve farkındalık düzeyini artırmak ve çocuk hakları ihlallerine karşı ortak hareket etme kararını almışlardır.

Mülteci Hakları

1951 Mülteciler Sözleşmesi KKTC meclisinde yasa hükmünde onaylanmasına karşın sığınmacı ve mültecilerin haklarının korunması için sözleşmenin öngördüğü önlemler yeterince alınmamaktadır. Sözleşme, ülkeye yasadışı giren mültecilere açıkça ceza verilmemesini öngörmesine rağmen 2009 yılında, KKTC'de sığınmacı/mülteci statüsü tanınması olasılığı yüksek olan kişiler hapis cezasına çarptırılmaya devam etmiştir. Bununla beraber, sığınma başvurusu yapmış olup başvurusunun değerlendirilmesini bekleyen sığınmacılar ve başvuruları kabul edilmiş olup üçüncü bir ülkeye yerleştirilmeyi bekleyen mülteciler, ne yazık ki KKTC'de çok zor koşullarda yaşamaya devam etmektedirler. KKTC'de ikamet eden sığınmacı ve mülteciler sağlık, çalışma, barınma, beslenme, dahil yeterli bir yaşam düzeyi ve yaşama koşullarından mahrumdurlar.

KTİHV ve Mülteci Hakları Derneği (MHD) Nisan 2009 tarihinden itibaren Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ile Kuzey Kıbrıs'ta mülteci ve sığınmacıların

haklarının güvence altına alınması, bu bireylerin insan haklarının korunması, desteklenmesi, eğitim, sağlık ve barınma gibi insani ihtiyaçlarının karşılanması ve bu amaçla söz konusu kişilerin kamu hizmetlerinden faydalanabilmesi amacıyla ortak çalışmalar yürütmüş ve toplam 5 mülteci üçüncü bir ülkeye kalıcı olarak yerleştirilmiştir. Hem kamuoyu hem de resmi makamlarda konuyla ilgili farkındalık ve duyarlılık sağlanması yönünde faaliyet gösterilmesine rağmen daha gidilecek çok yolun olduğunun farkındayız.

Söz konusu çalışma, 2012 yılına kadar kısmen Avrupa Birliği fonlarından finanse edilecektir.

İnsan Ticareti

KKTC, cinsel istismar amacıyla insan ticareti açısından hedef ülke konumundadır. Yapılan araştırmalar ve var olan göstergeler insan ticaretinin varlığına işaret etmektedir. Her ne kadar bu sorun geçmiş yıllara kıyasla daha görünür kılınmış ve konuşulmaya başlanmış olsa da, insan ticaretinin önlenmesine ilişkin devlet tarafından etkin bir adım atılmamıştır.

Öncelikle, mevzuatımızda insan ticaretinin tanımlandığı ve suç sayıldığı bir yasa bulunmamaktadır. Bu sebeple, mağdurlar tespit edilememekte ve “mağdur” olarak tanımlanamamaktadırlar. Buna paralel olarak herhangi bir koruma tedbiri de insan ticareti mağdurları açısından öngörülmemekte ve insan tacirleri bu suç kapsamında cezalandırılmamaktadır. Geçmişte, bu konuda bir yasa tasarı çalışması yapılmış ancak yürürlüğe konulmamıştır. İnsan ticaretinin ortadan kaldırılmasına yönelik yasanın çıkarılması bu sorunun önlenmesine ilişkin atılması gereken ilk adımdır.

Bunun yanı sıra, insan ticaretinin önlenmesine ilişkin devlet ve sivil toplumun katkılarıyla bir eylem planı hazırlanmalıdır. Devlet uygulamaları ise kimi noktada mağdurları daha da savunmasız konuma itmektedir. Gece kulüplerinin sayısına ve ödedikleri vergilere bakıldığında, talebin ne denli büyük olduğu görülmektedir. Bu konuda talebin azaltılması için çalışmalar yapılmalıdır. İnsan ticareti konusunda farkındalık ve bilinç eksikliği söz konusudur. Çoğu zaman mağdurların durumu salt fuhuş olarak algılanmakta ve mağduriyetleri göz ardı edilmektedir. Farkındalığın artırılması hem talebin bir nebze de olsa azaltılması hem de daha güçlü bir toplumsal iradeyle devlet üzerinde daha büyük bir baskı oluşturulabilmesi açısından önem taşımaktadır.

İşkence Görmeme Hakkı

İşkence görmeme hakkının ihlali hiçbir şekilde meşru kılınamayan mutlak bir insan hakkı olmasına rağmen, 2009 yılında gerek mağdurların başvuruları, gerekse KTİHV'nın kendi gözlemleri sonucunda yetkili mercilerin işkencenin önlenmesi konusunda yükümlülüklerini yerine getirdiklerini söylemek güçtür.

Sanıkların gönüllü ifade verirken avukatlarının yanlarında olmalarına izin verilmeyişi, mahkemede işkence gördüğüne dair şikayet eden kişilerin doktor kontrolüne polisler eşliğinde götürülmesi, işkence iddialarının etkin bir şekilde araştırılmaması, süre gelen sorunların önemlilerindedir. Bununla beraber, işkencenin ceza yasası tarafından suç olarak düzenlenmemesi yasal mevzuattaki en önemli eksikliklerden biridir.

23 Kasım'da Merkezi Cezaevi'nde çıkan yangından sonra KTİHV'na koğuşları yaktıkları iddia edilen kişilerin kimse ile görüştürülmeden hapis edilme cezasına çarptırıldıkları ve işkence gördükleri şikayeti ulaştı ve bu iddiaların araştırılması için KTİHV'in de kurucularından olduğu İşkenceyi Önleme Platformu, İçişleri Bakanlığı'na başvuruda bulunmuştur.

İşkencenin önlenmesi konusunda ortak hareket etme amacıyla kurulan İşkenceyi Önleme Platformu; ASİ Kültür Derneği, Baraka Kültür Merkezi, Homofobiye Karşı İnisiyatif, Kıbrıs Türk Psikologlar Derneği, Kıbrıslı Türk İnsan Hakları Vakfı, Lefkoşa Mahalli Barosu, Sosyal Riskleri Önleme Vakfı, TIP-İş ve Fikrin ve Hukukun Üstünlüğü Hareketi tarafından oluşturulmuştur.

Lezbiyen, Biseksüel, Gey ve Transgender (LGBT) Kişilerin İnsan Hakları

LGBT Hakları konusunda tutucu bir coğrafya olan KKTC'de, 2009 yılında söz konusu haklar görünür olmuş ve tabu sayılan LGBT hakları kamuoyunda tartışılmaya başlanmıştır. Fasıllık 154 Ceza Yasası'nın erkekler arası cinsel ilişkiyi cezalandıran ve insan haklarına aykırı olan 171. maddesinin değişmesini öncelikli hedef olarak koyan Homofobiye Karşı İnisiyatif (HOKİ)'nin 2007 yılında kurulmasıyla beraber yaptığı dernekleşme başvurusu 2008 yılında kabul edilmiştir.

HOKİ, KKTC Meclis Başkanlığı'na söz konusu maddenin değişmesi için yazılı bir dilekçe sunmuş olmasına rağmen henüz LGBT Hakları meclisin gündemine gelmiş değildir.

Avrupa Parlamentosu Gey ve Lezbiyen Hakları Intergrubu Eş Başkanı Michael Cashman Nisan ayında KKTC'ye gelmiş ve hayli geniş katılımın olduğu bir panelde KTİHV ve Psikologlar Derneği yetkilileri ile beraber LGBT hakları konusunda sunum gerçekleştirmiştir. Michael Cashman, sonraki günlerde Cumhurbaşkanı, Meclis Başkanı, Cumhuriyetçi Türk Partisi, Toplumsal Demokrasi Partisi, Ulusal Birlik Partisi, Yeni Kıbrıs Partisi ve Kıbrıs Türk Öğretmenler Sendikası ile ayrı ayrı görüşmeler gerçekleştirmiştir. Görüşmeler sonunda tüm taraflar söz konusu yasanın değişmesi konusunda çaba gösterecekleri sözlerini vermişlerdir.

Homofobiye Karşı İnisiyatif Derneği gönüllülerinin 1 Mayıs Kortejinde ilk kez yer alması ve sembolleri olan gökkuşağı bayraklarının da kortej içerisinde dalgalanması da LGBT haklarının görünürlüğü açısından önemli gelişmelerden bir tanesi olmuştur.

Cezaevi

Çok uzun süreden beri Merkezi Cezaevi'ne ilişkin sıkıntılar devam etmektedir. 2009 yılı içerisinde de cezaevinin fiziksel yetersizlikleri ve insan hakkı ihlalleriyle ilgili şikayetler gündemde kalmıştır. Yıl içerisinde bu konulardaki birçok olay da basına geniş bir şekilde yansımıştır.

Merkezi Cezaevi'nde, işkence ve kötü muamele yasağı, sağlık hakkı, adil yargılanma hakkı gibi hususlara ilişkin ciddi ihlaller söz konusudur. Hükümlü ve tutuklular aynı yerde tutulmakta ve tutuklular suçlu gibi muamele görmektedirler. Tutuklu ve hükümlülerin tutuldukları koşullar, sağlık açısından asgari standartları dahi karşılamamaktadır. Kapasite sorunu nedeniyle havasız sağlıksız koşullar söz konusu iken, diğer taraftan da güvenlik tedbirleri azami düzeyde alınmamaktadır. Yangın, bıçaklama, kavga gibi olaylar güvenlik zafiyetini açıkça ortaya koymaktadır.

Toplanma Özgürlüğü

2009 yılı içerisinde toplanma özgürlüğüne yapılan müdahalelerle de karşılaşıldı.

Bu müdahaleler arasında en dikkat çekici olanı 23 Kasım 2009 tarihinde Meclis önünde gerçekleştirilen eylem olmuştur.

23 Kasım 2009 tarihli eyleme yapılan müdahaleye ilişkin KTİHV tarafından yapılan araştırma sonucu farklı kesimlerden elde edilen tüm bulgular değerlendirilerek insan hakları ihlalleri tespit edilmiştir. Eyleme yapılan müdahale, toplanma özgürlüğünü ve paralel olarak ifade

özgürlüğünü ihlal edici nitelik taşıdığını belirten rapor, 15 Ocak 2010 tarihinde kamuoyuyla paylaşılmıştır.

İrkçılık

Her Türlü İrk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Sözleşme Meclis tarafından 2004 yılında onaylanıp yürürlüğe girmesine rağmen sözleşmenin maddelerinin uygulanması için henüz bir çalışma yoktur. Sözleşmenin şart koştuğu yerel, ulusal ve hükümet politikalarının gözden geçirilmesi, nerede bulunursa bulunsun, ırk ayrımcılığı doğuran veya devam ettiren yasaların değiştirilmesi veya düzenlenmesi için yeterli çalışmalar yapılmamıştır. KKTC’de 12 başlıkta AB ile uyum çalışmalarına başlanmış ancak ayrımcılık konusu, AB’nin ayrımcılığı önleme direktiflerinin 2 tanesinden biri olmasına rağmen gündeme dahi gelmemiştir.

2009 yılında sığınmacıların sistematik olarak sınır dışı edilmesi, Ağır Ceza Mahkemesi’nin uyuşturucu ile yargılanan Kıbrıslılara etnik kökenleri itibari ile daha az ceza vermesi, medya mensupları tarafından, ceza yargılaması devam eden veya sona eren Kıbrıslı olmayan kişilerin milliyetlerinin ön plana çıkarılması, ırk ayrımcılığı konusundaki önemli noktalar olmuştur.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

İnsan hakları açısından yeterince ele alınmayan bir diğer sorun ise toplumsal cinsiyet eşitsizliğidir. Hala, bir çok konuda toplumsal cinsiyet rollerindeki eşitsizlik Kuzey Kıbrıs’ta kendini göstermektedir.

2009 yılı içerisinde toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki eksikliklerin saptanması yönünde sivil toplum tarafından etkin adımlar atılmıştır. Avrupa Birliği Sivil Toplum Destek Ekibinin öncülüğünde KTİHV’nın da yer aldığı bir çok sivil toplum örgütü bu konulara ilişkin ortak mücadele için bir araya gelmiş ve ‘Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Platformu’ oluşturmaya karar vermiştir. Oluşumun ilk gündeminde ceza yasasının değiştirilmesi yer almaktadır. Bu çerçevede KTİHV olarak ceza yasası maddelerinin toplumsal cinsiyet perspektifinden değerlendirmesini içeren bir ön rapor hazırlanmış, ayrıca geçtiğimiz aylarda aynı konuda bir de bir konferans düzenlenmiştir.

Ayrıca KTİHV, aynı konuda bir çalışma hedefleyerek Cumhurbaşkanlığında oluşturulan ‘Toplumsal Cinsiyet Odak Noktası’nın danışma kurulunda yer alarak katkı koymaktadır

Kayıplar

Kıbrıs sorunundan kaynaklanan bir insan hakları konusu olan kayıplar sorununda 2009 yılında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Kıbrıs'taki Türk ve Rum kayıpların bulunması amacıyla Otonom Kayıp Şahıslar Komitesi tarafından 2006 yılında başlatılan "Kazı Kimlik Tespiti ve Kalıntıların İadesi Projesi" çerçevesinde yapılan kazılarda bugüne kadar 585 kayıp çıkarılmıştır. Bu kayıplar kimlik tespitlerinin ardından defnedilmeleri için ailelerine teslim edilmiştir. Komite'ye göre, bugüne kadar Kıbrıs'ın iki tarafında da 300'e yakın yer kazılmış, kazılarda çıkarılan kalıntıların yaklaşık 196 kişisinden 145'inin Rum 51'inin ise Türk olduğu açıklanmıştır. Kimlik tespitlerinin ardından, bulunan kişilerin bir kısmının yakınları, katledilmelerinden veya herhalukarda etkin soruşturma yapmadıkları için sorumlu tuttıkları Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) ve Türkiye Cumhuriyeti aleyhine AİHM'de dava açmıştır. Bu davalar göstermektedir ki, Otonom Kayıp Şahıslar Komitesi'nin sağladığı çok önemli ve olumlu neticeler yanında, anlaşılmış yetkileri bulunan kişilerin ölümü hakkında soruşturma, sorumlu tespit etme ve yakınlarını maddi ve manevi yönden tazmin etme içermediği cihetle, insan haklarının gereklerini tam olarak karşılaması mümkün değildir.

KTİHV'in Taşkent ve Dohni katliamları hakkında Güney Kıbrıs Rum Yönetimi tarafından yeterli soruşturma yapılmadığı gerekçesiyle kayıp yakınları tarafından açılan dava mahkeme tarafından reddedilmiş, ve halen istinaf aşamasındadır. Bu arada Atlılar, Muratağa Sandallar katliamında öldürülen Kıbrıslı Türklerin yakınları GKRY'e işlenen bu suç hakkında ihbarda bulunmuş ve etkin soruşturma talep etmişlerdir.

Mülkiyet

2009 yılı içerisinde ilerleyen Orams davasında, Avrupa Toplulukları Adalet Divanı (ATAD), AB üyesi bir ülkede elde edilen mahkeme kararının bir diğer AB ülkesinde uygulanabilirliği konusundaki AB mevzuatını yorumlamıştır. Bu yorum Oramslar aleyhine olup İngiliz İstinaf Mahkemesi'nin 2010 Ocak ayında 1974 öncesi mülkiyet haklarının aynen devam ettiğini varsayan Kıbrıs Cumhuriyeti mahkeme kararının uygulanabileceği yönünde Apostolides'in lehine karar üretmiştir. Bu karar ile KKTC'nin uygulamakta olduğu mülkiyet rejiminin uluslararası hukuka uygunluğu tekrar gündeme gelmiş ve emlak ve inşaat sektöründe endişe verici bir güvensizlik yaratmıştır.

Diğer yandan Kuzey'de kalan mallar ile ilgili Kıbrıslı Rumlar tarafından Türkiye aleyhine açılan takriben 1500 davaya son dönemlerde Güney'de kalan mallar hakkında Kıbrıs

Cumhuriyeti aleyhine Kıbrıslı Türkler tarafından açılan onlarca dava eklenmiştir. Kuzey’de kurulan ve tazminat, iade ve takas yoluyla Kıbrıslı Rumların tazmin edilmesini öngören Taşınmaz Mal Komisyonu’nun AİHM tarafından kabul edilebilir bir iç hukuk yolu olarak kabul edilmesi gerektiği ileri sürülürken, Komisyo’ya toplam 445 başvuru yapılmış ve bunların 89 tanesi dostane çözüm, 4 tanesi ise duruşma sonucu neticelendirilmiştir. Diğer yandan GKRY tarafından Kıbrıslı Türklerin mallarının “vasi” tarafından idare edilmesini öngören mevzuat ve uygulamada Kıbrıslı Türklerin insan haklarını ihlal ettiğini tescil eden yasal süreçler gerek AİHM gerekse güneydeki mahkemelerde netice vermeye başlamıştır.

Özetle, farklı nedenlerden olsa da, adanın her iki tarafında da uygulanan mülkiyet rejimleri, mülkiyet sahiplerinin insan haklarını ihlal etmektedir. Elbette ki mülkiyet sorununu ancak 2 tarafın bir anlaşma ile varacağı kapsamlı çözümde yer alacak mülkiyet düzenlemeleri çözebilecektir. Ancak bu anlaşmaya varılmadığı sürece, bireysel hak arayışı çerçevesinde mülkiyet davaları önlenemeyecek ve gerek yönetimleri gerekse iki toplum arasındaki ilişkileri zora sokacaktır.